Näringsutskottets betänkande

1981/82:24

över motion om byggnadsmaterialindustrin

Ärendet

I motion 1981/82:1627 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs att riksdagen

1. hos regeringen begär att prisstopp snarast införs på byggnadsmateri[a]l,

2. hos regeringen begär att överväganden och förslag snarast föreläggs riksdagen rörande åtgärder som leder till sänkning av priserna på byggnadsmateri[a]l,

3. hos regeringen begär att förslag föreläggs riksdagen om ett förstatligande av byggnadsmateri[a]lindustrin, i första hand de monopoliserade tunga delarna.

Motionen

Byggnadsämnesindustrin kännetecknas, anför motionärerna, sedan många år av en långt gående kapitalkoncentration, som innebär att samma ägare ofta äger råvaror och behärskar förädlingen fram till färdig produkt, alltså färdig byggnad. Ägandeförhållandena, den tekniska strukturen och prispolitiken inom byggnadsmaterialindustrin har gett stora profiter till byggnadsmaterialtillverkarna och har inneburit kraftiga prisstegringar som slagit igenom i allt högre byggkostnader och höjda hyror.

De höga vinsterna på byggnadsmaterial och de därav följande höga byggkostnaderna betyder inte bara högre boendekostnader. Motionärerna vill poängtera att även annan samhällsbyggnad som skolor, sjukhus, gator och vägar fördyras, liksom barnstugor och andra sociala nyttigheter. Även reparations- och underhållskostnadernas stora stegring under senare år beror till betydande del på stegrade materialkostnader, vilket försvårar saneringS-, ombyggnads- och moderniseringsverksamheten på bostadssektorn.

Olika åtgärder måste snabbt sättas in för att stoppa den nuvarande utvecklingen och pressa ned priserna på byggnadsmaterial, säger motionärerna. Det behövs ett prisstopp och en effektiv prisövervakning samt kostnads- och etableringskontroll, menar de, och det är också "hög tid att regeringen presenterar det för ett par år sedan mycket omtalade näringspolitiska programmet för byggsektorn".

Uppgifter i anslutning till motionen

Byggnadsmaterialindustrin: prisutveckling, prisreglering m. m.

En kartläggning av byggnadsmaterialindustrin har redovisats av statens industriverk i två utredningar, (SIND 1977:5) Byggnadsindustri och byggnadsmaterialindustri och (SIND 1978:5) Byggnadsindustri och byggnadsmaterialindustri – en uppföljning.

Saluvärdet för byggnadsmaterialindustrin uppgick år 1979 till ca 35 miljarder kronor. Antalet sysselsatta inom branschen var då nära 130 000. Utrikeshandeln inom detta produktområde är relativt omfattande. Exportandelen år 1979 av den totala produktionen låg nära 30 %, och 20 % av tillförseln till den svenska marknaden utgjordes av import. Sysselsättningen inom byggnadsmaterialindustrin har utvecklats negativt under hela 1970-talet men inte varit lika påtagligt minskande som i byggnadsindustrin.

Den snabba stegringen av priserna på nyproducerade lägenheter har föranlett en rad åtgärder från samhällets sida. Bl. a. råder sedan mars 1978 skyldighet att en månad i förväg anmäla planerade prishöjningar beträffande alla väsentliga slag av byggnadsmaterial till statens pris- och kartellnämnd.

Allmänt prisstopp infördes i mitten av september 1981 och upphörde vid årsskiftet. Riksdagen beslöt den 18 november 1981 godkänna en förlängning av tillämpningstiden för allmänna prisregleringslagen med ytterligare ett år. I det betänkande av finansutskottet (FiU 1981/82:2) som låg till grund för beslutet anfördes bl. a.:

> En sådan förlängning av tillämpningstiden möjliggör för regeringen att tillämpa skilda slag av prisreglerande åtgärder under nästan hela 1982. Det gäller också prisstopp. Enligt utskottets mening bör riksdagen emellertid inte föreskriva hur regeringen skall tillämpa lagen under 1982. Det bör ankomma på regeringen att inom ramen för den ekonomiska politiken bedöma om och i vilken utsträckning prisreglerande åtgärder bör användas nästa år.

I näringsutskottets betänkande NU 1981/82:14 ges en beskrivning av statens pris- och kartellnämnds verksamhet inom byggnadsmaterialområdet. I detta sammanhang nämns även byggprisutredningen (Bo 1980:01), som beräknas vara färdig under våren 1982.

Tidigare riksdagsbehandling av frågor rörande byggnadsmaterialindustrin

Motioner om byggnadsmaterialindustrin, bl. a. med krav på förstatligande av branschen eller delar av den, har förekommit nästan varje år under 1970-talet. De har avslagits av riksdagen.

Frågan om förstatligande behandlades sålunda år 1979, varvid näringsutskottet (NU 1978/79:24) i huvudsak hänvisade till ställningstaganden med anledning av likartade motionsyrkanden de båda föregående åren (NU 1977/78:5, NU 1977/78:36). Sammanfattningsvis konstaterades att utskottet

inte hade funnit att önskemål om bättre förhållanden inom byggsektorn motiverade ett förstatligande av byggnadsmaterialindustrin. Utskottet ville i övrigt hänvisa till utredningsarbete som pågick inom regeringskansliet i syfte att ta fram underlag för näringspolitikens insatser för denna bransch.

Våren 1980 behandlade näringsutskottet (NU 1979/80:59) en motion vari bl. a. yrkades att prisstopp på byggnadsmaterial skulle införas och att åtgärder som kunde leda till prissänkningar inom detta område skulle vidtas. Utskottet erinrade om att prissättningen på byggnadsmaterial redan var underkastad bestämmelserna i prisregleringslagstiftningen. Vidare hänvisades till att byggprisutredningen (Bo 1980:01) studerade prisutvecklingen inom bostadsbyggandet.

Hösten 1981 behandlade näringsutskottet (NU 1981/82:14) återigen en motion med samma yrkanden som den nu föreliggande motionen. Utskottet fann att det inte hade framkommit några skäl som borde föranleda ändrat ställningstagande av riksdagen. Riksdagen avslog motionen.

Utskottet

Förslag om prisstopp på byggnadsmaterial och om förstatligande av byggnadsmaterialindustrin har, som framgår av redogörelsen i det föregående, avslagits av riksdagen vid en rad tillfällen under senare år och senast hösten 1981, under det nu pågående riksmötet. Utskottet kan inte finna att det har framkommit några skäl som nu bör föranleda ändrat ställningstagande av riksdagen. Således avstyrker utskottet motion 1981/82:1627 (vpk).

Utskottet vill emellertid i detta sammanhang framhålla betydelsen av att samhället noga följer utvecklingen inom byggnadsmaterialindustrin. Detta är viktigt eftersom det totala byggandet tenderar att minska. Vidare gäller att, även om en återhämtning skulle ske inom byggnadsverksamheten, flera faktorer pekar på att en kraftig förskjutning torde komma att ske mellan byggbranschens olika delsektorer. En väntad minskning av bostadsbyggandet kan sålunda komma att orsaka betydande svårigheter för byggnadsmaterialindustrin.

När det gäller prisutvecklingen för byggnadsmaterial vill utskottet erinra om att denna fråga studeras inom ramen för byggprisutredningen (Bo 1980:01), vars arbete beräknas komma att avslutas under våren 1982.

Utskottet hemställer

1. beträffande *prisstopp för byggnadsmaterial*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:1627 yrkande 1,
2. beträffande *åtgärder för sänkning av priserna på byggnadsmaterial*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:1627 yrkande 2,

3. beträffande *förstatligande av byggnadsmaterialindustrin*
att riksdagen avslår motion 1981/82:1627 yrkande 3.

Stockholm den 23 februari 1982

På näringsutskottets vägnar
JOHAN OLSSON

Närvarande: Johan Olsson (c), Erik Hovhammar (m), Hugo Bengtsson (s), Nils Erik Wååg (s), Lilly Hansson (s), Tage Adolfsson (m), Lennart Pettersson (s), Rune Jonsson (s), Hadar Cars (fp), Karl Björzén (m), Wivi-Anne Radesjö (s), Ingegärd Oskarsson (c), Christer Eirefelt (fp), Birgitta Johansson (s) och Ivar Franzén (c).

GOTAB 70629 Stockholm 1982